

Posudek na diplomovou práci Jana Lockenbauera „Merleau-Pontyho dialog s vědou“

Diplomová práce se týká rané filosofie Maurice Merleau-Pontyho. Přiměřeně požadovanému rozsahu cca 60 stran se její autor soustředí na analýzu několika základních textů a pojednání svého tématu člení do dvou hlavních částí. V první z nich chce vůbec nabídnout pokus o vymezení zvláštního statutu filosofie a vědy, k nimž Merleau-Ponty dospívá svým dílem.

Na počátku tohoto díla je podle Jana Lockenbauera „Husserlův objev žitého světa“, od něhož se odvozuje status filosofie a vědy „jako operací vůči tomuto světu sekundárních“ (str. 7). Originalita Lockenbauerova přístupu k osvětlení této zásadní pozice charakteristické pro Merleau-Pontyho myšlení spočívá nepochybně v tom, že nezačíná své exposé akademickým výkladem Merleau-Pontyho přímé takřkajíc filologické interpretace Husserlových textů a tezí, protože chápe, že ta nikdy netvořila jádro tohoto zvláštního myšlení, jemuž se chce přiblížit.

Volí pro tento účel v prvním bodu první části své práce velmi vhodně a přesvědčivě četbu osobně angažovaných esejů, jimiž se Merleau-Ponty zapojil do debaty o aktuálních historických a politických tématech své doby, a na těchto textech – pod tituly „okupace jako redukce“ a „marxismus a žitý svět (Lebenswelt)“ – ukazuje jeho obrat od idealistických premis francouzské akademické filosofie k původnímu zapletení života do světa a k proměnám světa v proplétání různých dimenzí živé tvorby smyslu, které budou celoživotními tématy MP-yho díla.

Ve druhém bodu první části pak sleduje blíže, v jakém kontextu lze u raného MP jeho explicitní návaznost na Husserlovu filosofii žitého světa sledovat: odvozenost filosofie, i transcendentální filosofie u Husserla, je patrná zaprvé z vazby na psychologii a její empirický a eidetický výzkum prožívání a zadruhé z primátu vnímání jako vztahu k bytí, jehož původním elementem a kontextem je smyslově daný žitý svět. Podstatným spojujícím médiem filosofického a psychologického poznání na jedné straně, a vnímaného světa na straně druhé, je výraz formy, gestalt, ve zkušenosti neredukovatelné na konstituci typu intelektuální syntézy smyslových dat. Samo eidetické poznání odkazuje – vždy znovu - na výraz forem daných ve světě, na svět neredukovatelný na intelektuální formy.

Ve třetím bodu tak první část práce vrcholí v exposé o revoluci, kterou přinesla v psychologii *gestaltheorie* a její pojem chování jako „vyrovnávání se jedince a světa“ („débat entre l'individu et le monde“, jako „entourage du comportement“, str. 27, 28). Ve vztahu k fenomenologii je tvarová psychologie u Koffky významná mimo jiné svým explicitním překročením „rozdílu mezi vnitřkem a vnějškem směrem k „fenomenální“, které není předmětem zkoumání filosofie introspekce, ani vědeckým objektem definovatelným jako realita“. (30) Navíc byl prostřednictvím relačního pojmu chování nalezen přístup k oblasti dříve vyzdvížené jako původní žitý či vnímaný svět. (tamtéž) Tím si autor připravil půdu k četbě *Struktury chování*, k níž přistupuje ve druhé části své diplomové práce.

Hlavní, ústřední pasáž diplomové práce, str. 31-51, je věnována MPyho první knize *Struktura chování* z r. 1942, jejíž výklad autor doplňuje v jednom významném bodě týkajícím se psychoanalýzy o málo pozdějším stanoviskem MPyho druhé knihy *Fenomenologie vnímání* z r. 1945.

Důležité místo sehrává tvarová psychologie v kritice kauzálního způsobu myšlení v psychologii a fyziologii a v nacházení korelací živého organismu a jeho prostředí v rámci struktur vlastních specifiky člověku na jedné straně, a primátům, např. šimpanzům na straně druhé. Od referátu o těchto odlišnostech Jan Lockenbauer přechází v odstavci „Lidský řád a patologie“, na str. 43-51, k vlastnímu filosofickému výtěžku MPyho první knihy směřujícímu k překonání antinomie materialismu a spiritualismu na jedné straně, antinomie materialismu a vitalismu na straně druhé.

Fyzikální, vitální a lidská příroda má být propojena prostřednictvím pojmu formy či tvaru do určitého hierarchického celku, v němž na základě dialektických vztahů fundace a integrace „se stále více prosazuje individualita“. Jan Lockenbauer na tomto modelu vyzdvihuje, otázku, „v jakém smyslu mohou „předcházející organická chování těla ... historicky fundovat kategoriální postoj“ člověka (48), tj. jeho schopnost „překračovat jednou dané struktury a ustavovat nové“ (47).

Na tuto otázku MP ve *Struktuře chování* podle J. Lockenbauera nedává uspokojivou odpověď analýza patologického chování, jako je vytvoření komplexu, tedy určitého souboru chování, který svým automatismem brání onomu dialektickému pohybu ke stále vyšší svobodě kategoriálního postoje individua. Nevědomí je tak minulý způsob chování, které odmítá dialektické překonání, odmítá ustoupit do minulosti, je neustále živé a strhává patologické individuum zpět z kategoriálního do vitálního postoje. „Autonomní přítomné akty vědomí tohoto člověka jsou jen zdánlivé a ve skutečnosti jedná jeho minulost.“ (51). Příliš ostré oddělení patologie a vlastního dokonale lidského chování ve spise *Struktura chování* vede Jana Lockenbauera k poslednímu kroku, k novému pojetí patologií obecně, a zvláště „komplexu“ ve *Fenomenologii vnímání*. Komplex tu zdá se figuruje v pozitivní roli „anonymní a obecné existence“ vitálního vztahu k okolí, který MP charakterizuje jako „vrozený komplex“ „před-osobního lpění na obecné formě světa“. Oproti oddělení chování řízené mechanicky komplexem a chování svobodně se rozvíjejícího v kategoriálním postoji je akcent nyní kladen na nevyhnutelný souběh obou, „vztah vzájemného přesahování mezi oběma druhy chování“, tj. mezi „osobním životem vědomí a anonymním životem těla“. (55) Dualismus tím, jak J. Lockenbauer již v úvodu tohoto oddílu poznamenává (51), není ani ve *Fenomenologii vnímání* překonán, ale je zřejmé, že je opuštěno určité dialektické schéma pokroku ve vědomí svobody, které ještě příliš idealisticky a „osvícensky“ odděluje tělo jako mechanický komplex a ducha jako svobodu.

V závěru proto autor nabízí výhled na nový koncept, kterým se MP osvobozuje počínaje texty z 50. let od dialektických způsobů myšlení k nové fenomenologii „založení“, *Stiftung*. Tento koncept znovu souvisí s četbou pozdního Husserla genetické fenomenologie spontánně se tvořícího se smyslu. Diplomová práce Jana Lockenbauera končí výhledem na tuto problematiku, které jak doufám se bude stejně intenzivně a důkladně věnovat ve svém dalším studiu. Bylo by to velmi žádoucí vzhledem k tomu, že se tato problematika formovala v textech zpřístupňovaných z MPyho pozůstalosti teprve v posledních letech, takže by jeho práce mohla významně přispět k recepci tohoto mimořádně inspirativního filosofického díla. Svou diplomovou prací Jan Lockenbauer prokázal, že má k tomu, aby dosáhl na tomto poli a tedy ve filosofii vůbec významných výsledků, veškeré předpoklady.

Současná podoba textu této diplomové práce nese stopy okolností, za jakých musela být v krátké době sepsána a odevzdána. Nebudu zde vypočítávat překlapy, nejasné formulace a ne vždy zcela přesné překlady textů, jejichž české verze dosud nebyly pořízeny a autor je musel překládat sám. Všechny své připomínky tohoto typu vyznačuji je ve svém exempláři diplomové práce a budou tak autorovi k dispozici, nejsou to výtky relevantní věcně a nemohou snížit nejvyšší ohodnocení této práce, které jednoznačně navrhuji.

Karel Novotný
FHS UK

V Praze dne 10. 6. 2013